మట్టి చేతులు

కథా నిలయం
శ్రీకాకుళం

ఎవరిదో పెట్టె జారి కిందపడింది.

ఆ చప్పుడుకి మంగళ ఉలిక్కిపడి కళ్ళు తెరిచింది. అద్దం పక్కకి జరిపి బయటకు తొంగిచూసింది. అంతవరకు లోకాన్ని ఆక్రమించిన చీకటి తొలగిపోతోంది. వెలుగు విచ్చుకుంటోంది. ఆ పరిసరాలకు, ఆమెకు విడదీయలేని అనుబంధం! తను దిగవలసిన ఊరు వచ్చేస్తోంది. తాత, నానమ్మలను చూడాలనే ఆతురత, ఆనందం ఆమెను నిలవనియ్యడం లేదు.

బస్సు ఆగింది.

మంగళ బ్యాగ్ భుజాన వేసుకుంది. పెట్టె చేత్తో పట్టుకుని గబగబా బస్సు దిగింది. ఆమె వెనకే మరో ఇద్దరు బస్సు దిగారు. తన పని పూర్తయినట్టు బస్సు హారన్ మోగించుకుంటూ వెళ్లిపోయింది.

నల్లటి దుప్పటిలో నుంచి నిద్ర లేస్తున్న కాల దేవతలా దూరంగా గ్రామం!

"ఏమ్మా! ఊళ్లోకేనా?" బస్సు దిగినవారిలో ఒకవ్యక్తి ఆప్యాయంగా పలకరించాడు.

"అవునండీ!"

"ఎవరింటికెళ్లాలమ్మా?" మరో వ్యక్తి అడిగాడు.

"మా తాత నరసింహంగారింటికండీ!"

"అయితే- నువ్వు నరసింహం మనవరాలివా? నాలుగురోజుల్నించి అతను నిద్రపోవడం లేదమ్మా! నిన్నే కలవరిస్తున్నాడు" ఇద్దరు వ్యక్తులూ ఒకేసారి అన్నారు.

ఆమె తాత కోసం ఎదురుచూస్తున్నట్లు ఆమె చూపులే చెబుతున్నాయి.

"అమ్మా! మంగా! మంగా!" దూరం నుంచే తాత పిలుపు వినబడింది.

"ఆఁ..! నీ మనవరాలు వచ్చేసిందయ్యా! నువ్విప్పుడా రావడం?!" ఒకాయన అడిగాడు.

"పొద్దుటే పొలానికెళ్లానయ్యా! అందుకే కాస్త ఆలస్యమయింది" ఆయనకు సమాధానమిచ్చాడు నరసింహం.

"నీ మనవరాలు దీపంలా ఉందయ్యా!" మరోవ్యక్తి మాటలకి పూలచెట్టులా పెరిగిన మనవరాలివైపు గర్వంగా చూశాడాయన.

ఆ వ్యక్తులిద్దరూ నవ్వుకుంటూ ఊరి వైపు కదిలారు.

"ఏమ్మా! మంగా! ఈ తాత, నానమ్మలను చూడ్డానికి ఇప్పటికైనా వచ్చావమ్మా!"

తాత, నానమ్మలు 'మంగా' అనే పిలుస్తారు. తాత తల్లిపేరు మంగమ్మ. ఆయనకు తల్లి అంటే చాలా ఇష్టం. ఆమె పోయిన రోజుల్లో మనుమరాలు పుట్టిందని ఆమె పేరు పెట్టుకున్నాడు. కోడలు శాంతకు ఆ పేరు నచ్చలేదు. 'మంగళ' అని పెట్టుకుంది.

తాత, నానమ్మలు 'మంగా' అనే పిలుస్తారు.

తల్లి 'మంగళా' అనే పిలుస్తుంది.

తండ్రి 'చిట్టి తల్లీ' అని పిలిచేవాడు. మంగళకు ఎవరు ఎలా పిలిచినా ఇష్టమే! తాత పిలుపు మరింత ఇష్టం. తాత మాటల్లోని ఆత్మీయత ఆమెను కుదిపివేసింది. ఆయన గుండెల మీద వాలిపోయింది.

ఆమె తలను, వీపును చేత్తో నిమిరాడు. చాలాకాలం తరువాత తిరిగి అందుకున్న ఆ ప్రేమ బంధానికి ఆయన కళ్ళు చెమర్చాయి. భుజం మీది కండువాతో కళ్ళొత్తుకున్నాడు.

"అమ్మా! మంగా... ఆ రిక్షాలో వెళ్లి కూర్చో!" అక్కడే ఆగివున్న రిక్షాను చూపించాడు.

" ఆలస్యమవుతుందమ్మా! మీ నాన్నమ్మ ఎదురుచూస్తూ ఉంటుంది. పైగా... బస్సు ప్రయాణం చేసి అలసిపోయి ఉన్నావు. వెళ్లి రిక్షాలో కూర్చో!"

మారు సమాధానం చెప్పకుండా మంగ బ్యాగ్ తీసుకుని వెళ్లి రిక్షాలో కూర్చుంది. తాత ఆమె పక్కనే రిక్షాలో కూర్చున్నాడు.

రిక్షా సాంబయ్య పెట్టె వాళ్ళ కాళ్ల దగ్గర పెట్టాడు. రిక్షా ఊరివైపు రోడ్డు పట్టింది. వేప పుల్లలు నములుకుంటూ కాలవ గట్టు వైపు నడుస్తున్న కొందరు, సైకిళ్ల మీద వెళుతూ ఎదురువస్తున్నారు.

అందరూ రిక్షావైపు మాత్రం పరీక్షగా చూస్తున్నారు. నరసింహంగారి పక్కన ఆ పిల్లను చూడగానే అందరికీ అర్థమైపోయింది. అందుకే అందరూ నవ్వుకుంటూ వెళ్లిపోతున్నారు.

"మనూళ్లో గుఱ్ఱం బండి ఉండాలి కదూ తాతా.., అదేమయింది?"

"ఇంకెక్కడి గుఱ్ఱబ్బండమ్మా! ఆ వరదల్లో గుఱ్ఱం చచ్చిపోయిందమ్మా.., బండి విరిగి ముక్కలయిందమ్మా!"

తాత సమాధానం వినగానే ఆ గాలివాన గుర్తుకొచ్చింది. ఆమె గుండె కలుక్కుమంది. పాత జ్ఞాపకాలు కళ్ళ ముందు నిలిచాయి. రిక్షా కొత్తరోడ్డు మీద వేగంగా వెళుతోంది. ఆమె కళ్ళు ఎందుకో... అటూఇటూ వెతుకుతున్నాయి.

"ఇక్కడే తాతా... చెల్లి బురదలో కూరుకుపోయింది!" ఉన్నట్టుండి మంగ పిచ్చిదానిలా అరిచింది. రెండు చేతులతో ముఖం కప్పుకుని వెక్కివెక్కి ఏడ్చింది.

తాత గుండెల మీద పెద్ద బండరాయి పెట్టినట్టుగా బరువెక్కింది.

"ఊరుకో తల్లీ! ఊరుకో!" ఆమెను ఓదార్చడానికి ఎంతగానో ప్రయత్నించాడు.

రిక్షా సాంబయ్య మనస్సు కూడా వికలమైపోయింది. కాళ్ళు తడబడుతున్నాయి. రిక్షా అనుకున్నంత వేగంగా తొక్కలేకపోతున్నాడు.

'ఇంకా మంగకు ఏ జ్ఞాపకాలు తలపుకు వస్తాయో'...నని తాతని భయపెడుతూనే ఉన్నాయి. అతను భయపడుతున్నంత సంఘటనా జరిగింది.

"తాతా! తాతా! ఇక్కడే నాన్న! తాతా! నాన్న..." ఇంక ఆమెకు మాటలు పెగల్లేదు. ఈసారి గుండెలు బాదుకుని ఏడ్చింది.

సాంబయ్య భార్య కూడా ఆ వరదల్లో చనిపోయింది. ఆ పక్కనే ఆమె శవం దొరికింది. అతనికి దుఃఖం పెల్లుబికి వచ్చింది. తలగుడ్డ తీసి నోట్లో కుక్కుకున్నాడు. ఎడంచేత్తో రిక్షా సైకిలు పట్టుకుని, కుడిచేత్తో చిన్నపిల్లాడిలా కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు.

తాత కారే కన్నీళ్లను దాచుకోలేకపోయాడు. ఆమెను ఓదార్చడానికి ఎంతగానో ప్రయత్నించాడు. కానీ... ఓదార్చలేకపోయాడు. సాంబయ్య రిక్షా తొక్కలేకపోయాడు.

కాలం స్తంభించినట్లుగా రిక్షా ఆగిపోయింది. మనసులోని శోకరసం కరిగికరిగి అడుగంటినట్లుగా వారి ఏడుపులు ఆగిపోయాయి. తిరిగి కాలం కదలినట్లయింది.

సాంబయ్య రిక్షా కూడా ముందుకు కదిలింది.

మనవరాలు వస్తుందన్న కంగారులో ఆదిలక్ష్మిగారు ఇంటి పనులన్నీ గబగబా ముగించుకుంది. ఇంటిముందు రిక్షా చప్పుడు కాగానే తలుపులు తెరిచింది. ఒక్కసారి వెలుగంతా లోపలికి వచ్చింది.

ఆ వెలుగు మధ్యలో ఆ యింటి దీపంలా మంగ కనబడింది.

"మంగా! నా తల్లీ... వచ్చేశావా?" ఆవిడ చేతులు చాచి ముందుకువచ్చింది.

"నానమ్మా!" అంటూ మంగ చేతిలోని బాగ్ అక్కడే పడేసి ఆవిడవైపు అడుగు వేసింది.

పద్దెనిమిది సంవత్సరాల మంగ గువ్వపిట్టలా ఆవిడ చేతుల్లో వాలింది, ఆవిడ గుండెల మీద సేద తీర్చుకుంది.

ఇద్దరి గుండెలూ బరువెక్కాయి. ఆనందం, ఆతురత, చాలాకాలానికి చూశామన్న ఆందోళన వారిని ఉక్కిరిబిక్కిరి చేశాయి. మరుక్షణంలో ఇద్దరూ వెక్కివెక్కిఏడుస్తూ అలాగే నిలబడిపోయారు.

"అదేమిటి ఆదిలక్ష్మీ.., పెద్దదానివై ఉండి అదేంపని?! పిల్లని లోపలికి తీసుకెళ్లు" ఇరుగుపొరుగు ఆడవాళ్ళ మాటలతో ఈ లోకంలోకి వచ్చింది ఆదిలక్ష్మి. తన కళ్ళు తుడుచుకుంది. గుండెరాయి చేసుకుని మంగ కళ్ళు తుడిచింది.

మనవరాలిని నడిపించుకుటూ లోపలికి తీసుకువెళ్ళింది.

అప్పటికి వారితోపాటే తేరుకున్న సాంబయ్య సామాను లోపలపెట్టాడు. నరసింహంగారు పైసలిస్తానన్నా వద్దంటూనే రిక్షా తొక్కుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

"ఆ పిల్లకి కాస్త కాఫీ యిస్తావా.., లేదా?"

"ఇదిగో... ఇప్పుడే కలుపుతా! కాఫీ డికాషన్ తీసే ఉంచా!" భర్తకు సమాధాన మిచ్చింది ఆదిలక్ష్మీదేవి.

"అమ్మా! మంగా! ముఖం కడుక్కురామ్మా! కాఫీ పట్టుకొస్తా!"

మంగను తొందర చేసింది నానమ్మ.

మంగ బ్యాగ్ తెరచింది. బ్రష్, పేస్టు తీసుకుని పెరట్లోకి వెళ్లింది.

పెరడంతా కొత్తగా కళకళలాడుతూ కనబడింది. నీళ్లు తోడుకోడానికి పంపు పక్కనే నీళ్లతో సిమెంటు గోలేం. రకరకాల పూల మొక్కలు, విచ్చిన కనకాంబరాలు, ఎర్ర గులాబీలు, తెల్లని నంది వర్ధనాలు, ఎర్రని మందారాలు, గన్నేరులు గాలికి అటుఇటు ఊగుతూ ఆత్మీయంగా పలకరిస్తున్నట్లు కనపడ్డాయి.

పళ్లు తోముకుని చల్లని నీళ్లతో ముఖం కడుక్కుంది. ముఖంతోపాటు, మనసు కూడా చల్లబడినట్లయింది.

అప్పుడు గమనించింది మంగ– 'పెరడే కాదు, ఇల్లు కూడా మారిపోయింది. ఇందాక ఊరంతా మారిపోయినట్లనిపించింది. తాతను అడగాలనుకుని మర్చిపోయాను' మంగ తనలోనే అనుకుని లోపలికి వచ్చింది. తాత అందించిన తుండుతో ముఖం తడుచుకుంది.

"ఇదిగో... ముందు ఇడ్డెన్లు తినమ్మా!" ఆదిలక్ష్మి పీటవేసి ముందు ప్లేటు పెట్టింది.

"పొద్దుటే ఇడ్లీ ఎక్కడివి నానమ్మా!"

"ఎక్కడివేమిటీ? మన పిచ్చయ్య కొట్టుకెళ్లి మీ తాత నీకోసం ఇడ్డెన్లు పట్టుకొచ్చాడమ్మా! చల్లారకుండా తిను."

"పిచ్చయ్య కొట్టు ఇంకా ఉందా?" జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ తిరిగి అడిగింది మంగ.

"పిచ్చయ్య తెలివైనవాడు. పైగా... చాలా కష్టపడతాడు. ఆ చిన్న కొట్టే ఇప్పుడు పెద్ద హోటలయిందమ్మా! కాని, ఆ కొడుకులిద్దరూ ఒట్టి జులాయి ఎదవలయ్యారమ్మా! తల్లితండ్రులమాట వినరు.., కష్టపడరు. తండ్రి సంపాదన తగలెయ్యడమే వారికి తెలుసమ్మా!"

"ఇదిగో మంగా! నీకు జున్ను ఇష్టమని నిన్ననే వండి ఉంచా!" ఉట్టిమీద గిన్నె తీసి మరో ప్లేట్లో జున్నుపెట్టి మంగ ముందు పెట్టింది.

"జున్నెక్కడిది నానమ్మా?" జున్ను చూడగానే నోరు చప్పరించుకుంటూ అడిగింది మంగ.

"మొన్నరాత్రే మన ఆవు ఈనిందమ్మా! నువ్వు వస్తున్నావని దానికి తెలుసు కదమ్మా!"

మంగ పకపకా నవ్వింది. తాతా, నానమ్మలు కూడా మనవరాలితోపాటు పకపకా నవ్వారు.

ఇడ్లీ తినడం పూర్తి చేసి, మంగ జున్ను ప్లేటు ముందుకు జరుపుకుంది.

"అన్నట్లు... అడగడం మరిచిపోయా తాతా! మన పెంకుటిల్లు ఇలా దాబాలా ఎలా మారిపోయింది? ఏదైనా మ్యాజిక్కా!"

"మ్యాజిక్కు కాదూ, ఏమీ కాదు. అంతా నిజమేనమ్మా. ఆ గాలివానకు మన పెంకుటిల్లు నేలమట్టం అయ్యింది కదమ్మా! తిరిగి ఇల్లు కట్టుకోడానికి అందరికీ తలో రెండు వేలు ఇచ్చారు. బ్యాంకులు ఋణాలు ఇచ్చాయమ్మా. ఇల్లు కట్టుకోడానికి స్వచ్ఛంధ సంస్థలు ఎంతగానో సహాయం చేశాయి. మనమే కాదు, చాలామంది కట్టుకున్నారమ్మా! పేదవారికి పక్కా యిళ్ళు కూడా కట్టించి యిచ్చారు!"

"అందుకేనా ఊరంతా మారిపోయినట్లు అనిపించింది. పెంకుటిల్లు పోతే పోయింది గాని మంచి యిల్లు కట్టావు తాతా! పైకిమెట్లున్నాయా! ఎక్కవచ్చా? చిన్న పిల్లలా అడిగింది మంగ.

"ఎక్కవచ్చమ్మా" తాతా నానమ్మలు ఒకేసారు అన్నారు ఆమె కంటే చిన్నపిల్లలై.

బెల్లంతో మిరియాల పొడి వేసి వండిన జున్ను మంగకు చాలా ఇష్టం.

"ఎంతబాగుందో జున్ను!" లొట్టలు వేసుకుంటూ తింటోంది మంగ.

"మంగా... కొంచెం జున్ను వెయ్యనా! మీ నాన్నక్కూడా జున్నంటే చాలా యిష్టమమ్మా! అందులోనూ- ఈ బెల్లం జున్ను మరీ యిష్టం!" కొడుకు పేరు తలపుకు రాగానే ఆవిడ కళ్ళు తుడుచుకుంది.

నానమ్మను చూసిన మంగ కళ్ళు తడయ్యాయి. తినడం మానేసి నానమ్మ వైపే చూస్తూ ఉండిపోయింది.

అటుగా వచ్చిన నరసింహంగారు వారిద్దరినీ చూశాడు. ఆవిడ మాటలు కూడా విన్నాడు. వారిద్దరి గుండెలు పాత జ్ఞాపకాలతో తిరిగి బ్రద్దలు కాకూడదనుకున్నాడు.

"అమ్మా! మంగా కాసేపు నడుం వాల్చమ్మా! కబుర్లు తర్వాత చెప్పుకోవచ్చు. అవి ఎక్కడికి పోవు. మీ నోట్లోనే ఉంటాయమ్మా!" అన్నాడు లేని నవ్వు తెచ్చుకుని.

"ఉండమ్మా! కాఫీ పట్టుకొస్తాను" ఆవిడ కాఫీ వెచ్చ చేసి పట్టుకొచ్చింది.

"కాఫీ తాగటానికి మా అమ్మ కప్పులు పంపించింది" మంగ బ్యాగ్‌లోంచి తీసి అరడజను పింగాణీ కప్పులు అక్కడ పెట్టింది.

"ఎంత బాగున్నాయో కప్పులు!" నానమ్మ వాటిని అటుఇటు తిప్పి చూసి ఒక కప్పు కడిగి తెచ్చింది. మంగ అందులో కాఫీ పోసుకుని తాగింది. తాతా, నానమ్మలు తృప్తిగా చూశారు మనవరాలి వైపు.

"అమ్మా! మంగా! కాసేపు గదిలో మంచం మీద నడుం వాల్చమ్మా!"

తాత మాటలకు సమాధానం చెప్పకుండానే పీట మీంచి లేచింది. గదిలోకి వెళ్లి పట్టెమంచం మీద నడుం వాల్చింది.

ఎదురుగా దండ వేసి ఉన్న నాన్న ఫోటో! ఆనాటి జల ప్రళయం మంగ కళ్ళ ముందు నిలిచింది. మంగ మనసంతా వికలమైపోయింది. నాలుగురోజులు ఎడతెరిపి లేకుండా గాలివాన.

ఆ ప్రాంతాల్లో ఎన్నోసార్లు గాలివానలు వచ్చాయి. అమలాపురానికి మూడు మైళ్ల దూరంలో ఉంది ఆ గ్రామం. అటువంటి గాలి ఎప్పుడూ రాలేదు. ఈలలు వేసుకుంటూ భయంకరమైన గాలి! ఇళ్ల కప్పులు ఎగిరిపోతున్నాయి. మరోపక్క ఆకాశం చిల్లుపడినట్లుగా కుండపోతగా వర్షం!

పాత ఇళ్లు, దూడల పాకలు, తాటాకు ఇళ్లు నేలమట్టమయ్యాయి. లోతట్టు ప్రాంతాలన్నీ మునిగిపోయాయి. ఓపక్క గౌతమీ నదికి వరదలు. ఎన్నోచోట్ల గండ్లు పడ్డాయి. ఊళ్లన్నీ నీళ్లలో కొట్టుకుపోతున్నాయి. మరోపక్క సముద్ర కెరటం విరుచుకుపడింది. పల్లపు ప్రాంతాల్లోని జనాన్ని తరలించారు.

"ఊళ్లోకి నీళ్లొచ్చేస్తున్నాయ్ఁ... బాబోయ్!" అర్ధరాత్రి ఎవరిదో కేక... మృత్యు నినాదంలా వినబడుతోంది.

నరసింహంగారి గుండెల్లో రాయి పడింది. ఎందుకైనా మంచిదని ఆదిలక్ష్మిగారు ఇల్లు సర్దింది. ముఖ్యమైన వస్తువులు రేకుపెట్టెలో సర్దింది. ఖరీదైన బట్టలు మూట కట్టింది. తలుపులు తెరిచేటప్పటికి వరదనీరు ఇంట్లోకి వచ్చేసింది. ఇళ్లూ, వాకిళ్లూ వదలి అందరితోపాటు నరసింహంగారి కుటుంబం కూడా దేవాలయ ప్రాంగణం చేరుకుంది.

ఆ దేవాలయం చాలా ఎత్తులో ఉంది. ఆదిలక్ష్మిగారి పెట్టె చేరింది. కాని, నెత్తి మీద మూట ఆ కటిక చీకట్లో నీళ్లలో కొట్టుకుపోయింది.

నరసింహంగారి కొడుకు ప్రసాదు, చిన్న మనవరాలు ఊర్మిళ అందరిలో కనబడలేదు. మరెక్కడికో వెళ్లివుంటారని అందరూ ధైర్యం చెప్పారు. అయినా... వీరి మనస్సు మనస్సులో లేదు. కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తూనే ఉన్నారు. ఆ ప్రాంగణంలోనే ధర్మదాతలు అందరికీ వండించి భోజనాలు ఏర్పాటుచేసారు.

మూడు రోజులకి వానతోపాటు వరద కూడా తగ్గింది.

అప్పుడు తెలిసింది- నరసింహంగారి సంసారం బ్రద్దలయిందని!

ఆ బురదలో నడుచుకుంటూ అందరూ శోకదేవతల్లా ఇళ్ల వైపు కదిలారు. వారి వెంటే నరసింహంగారి కుటుంబం ఉంది. ఎక్కడ చూసినా కుళ్ళిపోయిన శవాలు, జంతు

కళేబరాలు, ఆ కంపు వాసనలోనే కొడుకు ప్రసాదు శవం, మనవరాలు శవం గుర్తుపట్టారు. గుండెలు బ్రద్దలయ్యేలా ఏడ్చారు.

ఇళ్లూ, వాకిళ్లూ నాశనమయ్యాయి. పంటపొలాలు, పాడిపశువులు మట్టిలో కలిశాయి. ఎలా బతకాలో, ఎందుకు బతికిఉన్నారో ఆ వూరి వారికి తెలియలేదు.

పచ్చని కలశంలాంటి కోనసీమ- ఎండిన మోడులా, బండరాయిలా మారి పోయింది. పునరావాస కార్యక్రమాలు ప్రారంభమయ్యాయి. ఎన్నో స్వచ్ఛంద సంస్థలు ముందుకొచ్చాయి. కేంద్రప్రభుత్వంతోపాటు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తగిన సదుపాయలు కల్పించడం ప్రారంభించింది.

అమ్మ అక్కడ ఉండలేకపోయింది. మంగను, కొడుకును తీసుకుని చూడ్డానికి వచ్చిన అమ్మమ్మ, మామయ్యలతో ప్రయాణమయింది. కొడుకు పోయిన బెంగతో ఆదిలక్ష్మి, నరసింహంగార్లు చాపను కరుచుకుని ఉండిపోయారు. కోడలిని వెళ్లవద్దని బతిమాలారు.

"ఎప్పటికీ వరదలు వస్తూనే ఉంటాయి. మిగిలిన నా కూతుర్నీ, ఉన్న ఒక్క కొడుకునూ ఈ కోనసీమకు బలివ్వలేను" కోడలు శాంత సమాధానమిచ్చింది. పుట్టిల్లు నిడదవోలు చేరుకుంది.

భర్త లేని బాధను, కడుపుశోకాన్ని మరిచిపోడానికి ఆసుపత్రిలో నర్సుగా చేరింది. పుట్టింటికి భారం కాకుండా ఆ జీతంలో పిల్లల్ని పోషించుకుంటోంది.

నరసింహంగారు కోడల్నీ, మనవల్నీ రమ్మని ఎన్నోసార్లు ఉత్తరాలు రాశారు. అయినా... శాంత పంపించలేదు. చివరకు ఇప్పటికి మంగను పంపించింది. మంగ కన్నీళ్లతో తలగడా తడిసిపోయింది. ప్రస్తుతంలోకి వచ్చిన మంగ కన్నీళ్లు తుడుచుకుంది.

'అమ్మ, తమ్ముడు కూడా వస్తే నానమ్మ, తాత ఎంత సంతోషపడేవారో!'

మంగ పదే పదే అనుకుంది. మంగ కళ్ళు బరువెక్కాయి. ఎంతసేపు పడుకుందో తెలియదు... గాఢనిద్రలో మునిగిపోయింది.

"అమ్మా! మంగా! లేమ్మా! భోజనం చేద్దువుగాని! లేమ్మా..." నానమ్మ పిలుపుకి మంగళ కళ్ళు తెరిచింది.

"వేడినీళ్లు కాచి ఉంచా! రెండు చెంబులు నీళ్లు పోసుకుని భోజనం చేద్దువుగాని, రామ్మా!"

"అలాగే నానమ్మా!" ఆవిడ వెంటే నడిచింది మంగ.

మంగ స్నానం చేసి వచ్చేటప్పటికి అరటి ఆకుల్లో భోజనం వడ్డించి ఉంచింది ఆదిలక్ష్మిగారు.

"మీరూ భోజనం చెయ్యలేదా?" మంగ నొచ్చుకుంటూ వెళ్లి ఓ పీట మీద కూర్చుంది. ముగ్గురూ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ భోజనాలు ముగించారు.

"అమ్మా! మంగా! ఊరు చూస్తానన్నావు కదమ్మా! వెడదామా!"

"ఇప్పుడే వెడదాం తాతా!" మంగ తాతను తొందరచేసింది.

"ఇప్పుడే కదా... భోజనం చేశావు! కాసేపుండి వెదుదువుగాని!" ఆవిడ మాటలు వినలేదు మంగ. చెప్పులు వేసుకుని తాత వెంట బయలుదేరింది.

మంగ ఊహించినట్లు లేదు ఆ వూరు.

మంగ ఆశ్చర్యంగా చూసింది. ఆనాడు నాశనమయిన చెట్లపక్క పచ్చని చెట్లు పెరిగాయి. కొత్త జాతి కొబ్బరి మొక్కలు నాలుగేళ్లకే కాపుకొచ్చి పచ్చని గుమ్మటాల్లా ఉన్నాయి. పాఠశాల భవనాన్ని ఆసక్తిగా చూసింది మంగ. రేకుల చావిడికి బదులు- సగం కట్టడం పూర్తి చేసిన భవనం!

"మంగా... చూశావా? ఈ బడిలో 5వ తరగతి వరకు ఉంది. అన్ని తరగతులకు పంతులు ఒక్కడే! చదువుకున్న వారంతా ఊరు వదలి వెళ్లిపోతున్నారు. ఇంకా బాగా చదువుకున్నవారు దేశం వదిలే వెళ్లిపోతున్నారు. ఈ బడిలో పాఠాలు చెప్పడానికి ఎవరు వస్తారమ్మా!"

తాత మాటలు అంతగా పట్టించుకోని మంగ, "అలాగా!" అది.

"చూశావా అమ్మా! ఆ పిల్లలు కోతిమూకల్లా ఎలా అల్లరి చేస్తున్నారో! మరో పంతులు ఉంటే ఎంత బాగుండునమ్మా! ఈ వూరు బాగుపడుతుంది. ఈ పిల్లలు బాగుపడతారు!" తాత మాటల్లోని అంతరార్ధం మంగళకు తెలీలేదు. కాని, అమాయకపు గృహిణిలా కనపడే గ్రామం చురుకైన యువతిలా కనపడింది.

"ఇక వెడదామా తాతా!" మంగ ఇంటివైపు అడుగులేసింది. ఆమె వెంట తాత అడుగులేశాడు. ఏదో తెలియని ఆనందం ఆమె మనసులో తళుక్కుమంది.

'ఆ బడిలో మనుమరాలు పంతులమ్మ అయితే ఎంత బాగుండును!'

నరసింహంగారి మనసులో కొత్త ఆశలు మొలకలెత్తాయి. కొత్త ఆలోచనలు ఊసులెత్తాయి. మంగ ఇల్లు చేరింది. అప్పటికే మంగని చూడ్డానికి వచ్చిన ఆడవాళ్ళు కూర్చొని ఉన్నారు.

మంగని వారి మధ్యలో కూర్చోపెట్టింది ఆదిలక్ష్మీదేవి. వారు అడిగిన ప్రశ్నలన్నిటికీ ఓర్పుగా సమాధానమిచ్చింది మంగ.

"మంగ బుద్ధిమంతురాలు!" అన్నారు.

"ఇంత చక్కటి మనుమరాలు మీకుంది. ఎంతైనా మీరు అదృష్టవంతులు!" అన్నారు మరికొందరు.

"మీ కోడలు, మనవడు కూడా వస్తే ఇల్లు కళకళ్లాడేది కదమ్మా!" అన్నారు మరికొందరు. చీకటి పడుతూంటే అందరూ లేచి ఇళ్లకు వెళ్లారు.

'ఇక్కడి వాళ్ళందరూ ఎంత మంచివాళ్ళో! నిడదవోల్లో ఇలా ఉండరు' అనుకుంది మంగ.

ఆరాత్రి ముగ్గురూ కలిసే భోజనాలకు కూర్చున్నారు. మనుమరాలికి కొసరి కొసరి వడ్డించింది నానమ్మ.

"గడ్డ పెరుగు ఎంత రుచిగా ఉందో నానమ్మా!"

ఆ మనువరాలి మాటలకి ఆవిడ మరింత పెరుగు వడ్డించింది.

"చాలు... నాన్నమ్మా! చాలు!" మంగ అరుపుకి తాత, నానమ్మలు పకపకా నవ్వుకున్నారు. ఆ పూట ఆ ముసలి దంపతులు రెండుముద్దలు ఎక్కువే తిన్నారు. ఆదిలక్ష్మిగారు వంటిల్లు సర్దుతోంది.

"తాతా! నేను రేపు వెళ్లిపోతాను!" అంది మంగ.

"అదేమిటమ్మా?!" నరసింహంగారు ఆశ్చర్యంగా అడిగారు.

ఆదిలక్ష్మిగారు చేతిలో పని ఆపేసి బొమ్మలా నిలబడిపోయింది.

"మిమ్మల్ని చూశాను. ఊరు చూశాను. అమ్మ వెంటనే వచ్చేయమంది తాతా!"

"అలాగే వెళుదువు గాని! ఇక్కడ నాలుగు రోజులు మాతో ఉండి వెళ్లమ్మా!"

– మనుమరాలిని బతిమాలుతున్నట్లుగా అన్నాడు తాత.

అప్పటికి ఆదిలక్ష్మిగారిలో చలనం వచ్చింది.

"రాకరాక వచ్చావు కదమ్మా! తొందరపడితే ఎలా? మేమే వచ్చి నిన్ను దిగపెడతాం! మీ అమ్మనీ, తమ్ముణ్ణి కూడా చూసినట్లవుతుంది" అంది ఆదిలక్ష్మీదేవి.

ఆ మాటలు మంగకు నచ్చాయి. "సరే!" అని తలాడించింది.

ఆరాత్రి మంగ నానమ్మ పక్కలో పడుకుంది. మనుమరాలి మీద చేయివేసి ఆవిడ ఏదో చెబుతూనే ఉంది. ఊరంతా నడవడంవల్ల మంగకు కాస్త కాళ్లు నొప్పులనిపించాయి. అలసటవల్ల తెలీకుండానే నిద్రలోకి జారిపోయింది.

మరునాడు మంగ లేచేటప్పటికి కాస్త పొద్దెక్కింది. మంగ స్నానం చేసి బట్టలు వేసుకుంది. తాత హోటల్ నుంచి పట్టుకొచ్చిన పెసరట్లు తింది.

"పెసరట్లు బాగున్నాయి తాతా!" అంది.

"అవి మనూరు పెసరట్లు తల్లీ!" అన్నాడు తాత.

"నరసింహంగారూ!" అంటూ బడిపంతులు శ్రీనివాస్ లోపలకి వచ్చాడు.

"రావయ్యా! పంతులూ... రావయ్యా! ఇలా కూర్చో!" అంటూ కుర్చీ చూపించాడు నరసింహంగారు.

"నమస్కారమండీ!" మంగ వైపు తిరిగి నమస్కరించాడు పంతులు.

"నమస్కారమండీ!" లేచి నిలబడి ప్రతినమస్కారం చేసింది మంగ.

'ఎంతైనా... నిడదవోల్లో పెరిగింది కదా- సంస్కారవంతురాలు!' అనుకున్నాడు మనసులో పంతులు.

వాళ్ళిద్దరినీ చెరో కుర్చీలోనూ కూర్చోపెట్టి నరసింహంగారు పట్టెమంచం వాల్చి కూర్చున్నారు.

"ఇతను మన మునసబుగారి అబ్బాయి శ్రీనివాస్! హైదరాబాద్‌లో ఎమ్.ఎ., బి.ఎడ్. చేసి వచ్చాడు. ఈ బడిలో పంతులుగా చేస్తున్నాడమ్మా!" ఆయన పరిచయం చేశాడు.

అతని వైపు ఆశ్చర్యంగా చూసింది మంగ.

"నేను ఈ చిన్నబడిలో పాఠాలు చెప్పే పంతుల్ని! సాయంకాలం వయోజనులకు విద్య నేర్పుతానండి. అంతేకాదు, అభంశుభం తెలియనివారు ఈ గ్రామ ప్రజలు. వారికి బ్యాంకులో, పోస్టాఫీసులో డబ్బులు దాచుకోవడం, తీసుకోవడం, అవసరమైతే ఋణాలు తీసుకోవడం తెలియచెబుతానండీ! మనం చదుకున్నవాళ్ళం. ఈ దేశం మనకేమి చెస్తుందని కాదు- ఈ దేశానికి మనమేం చేస్తున్నాం.., ఏం చేయగలమని ఆలోచించాలండీ! మిమ్మల్ని విసుగిస్తున్నానుకోకండి... మీరు ఒక్క నాలుగురోజులు ఈ గ్రామాన్ని పావనం చేయండి. ఆ నాలుగురోజులు మా బడికి కూడా వచ్చి మా పిల్లలకి నాలుగు కొత్త విషయాలు చెబుతారని ఆశిస్తున్నానండీ!" అన్నాడు శ్రీనివాస్.

అతని మాటల్లోని నిజాయితీకి, అతని ఆశయాలకు మనసులోనే నమస్కరించింది మంగ.

"తప్పకుండా మీ బడికి వస్తానండీ!" సమధానమిచ్చింది.

"బడి గంట కొట్టే సమయమయింది. నేను వెడతానండీ!" పంతులు లేచి నిలబడ్డాడు.

"తాతా! నేను కూడా బడికి వెళతాను" మంగ కూడా కుర్చీలోంచి లేచింది.

తాత సంతోషంగా తలూపాడు.

మంగ అతని వెంటే బడికి బయలుదేరింది.

అతనితోపాటే తరగతుల్లో తిరుగుతూ పాఠాలు చెబుతుంటే తెలియని ఆనందమేదో ఆమెలో చోటుచేసుకుంది. బడి వదిలే గంట కొట్టారు. బడి గంట త్వరగా కొట్టారనిపించింది మంగకు.

"రండి... మిమ్మల్ని ఇంటి దగ్గర దిగబెట్టి వెళతాను" మంగతోపాటే అడుగులేశాడు శ్రీనివాస్.

ఇంటికి కాకుండా పొలాలవైపు నడిచారు ఇద్దరూ.

ఎన్నో విషయాలు మాట్లాడుకుంటూ ఇద్దరూ అలా నడుస్తూనే ఉన్నారు.

క్రమంగా సంధ్యా సమయమయింది. ఎర్రని సూర్యబింబం పశ్చిమాద్రిలోకి వెళ్లిపోతోంది. పొలాల మీదుగా వచ్చే చల్లగాలి సేద తీరుస్తోంది. ఇద్దరి మనసుల్లో ఏదో తడబాటు... ఏదో కొత్త ఆనందం!

ఆకాశంలో తెల్లని కొంగలు, నల్లని కాకులు బారులుగా చెట్లవైపు అరుచుకుంటూ పోతున్నాయి.

"ఇంక వెళదామండీ!" మంగ మాటకి 'సరే...' అన్నాడు శ్రీనివాస్.

ఆవులను, గేదెలను తోలుకుంటూ పశువులకాపర్లు ఇళ్లకు వస్తున్నారు. ఇళ్ల ముంగిళ్లలో కట్టేసిన ఆవు, గేదె దూడలు- 'అంబా...' అంటూ అరుస్తున్నాయి. అంతలో... మంగ ఇల్లు రానేవచ్చింది.

"లోపలకి రండీ!" అంటున్నా వినిపించుకోలేదు శ్రీనివాస్. వెనుతిరిగాడు.

'ఆ గ్రామానికి ఏదో చెయ్యాలనే తపన'... ఆమెలో మొలకలెత్తింది. నవ్వుకుంటూ ఇంట్లోకి అడుగుపెట్టింది మంగ.

"బడి నీకు నచ్చిందా మంగా!" తాత ప్రశ్నకు- "ఓఁ..." అంటూ సమాధానమిచ్చింది మంగ.

"ఈ వూరు బాగుందా?" అన్న నానమ్మకు-

"చాలా బాగుంది నానమ్మా!" అని సమాధానమిచ్చింది మంగ.

మనవరాలి సమాధానం వారికి వెయ్యేనుగుల బలం ఇచ్చినట్లయింది.

ఆ రాత్రి నానమ్మ పక్కలో పడుకున్న మంగ- ఆలోచిస్తూనే ఉంది.

తన స్వార్థానికి తానే సిగ్గుపడింది.

'ఊళ్లో ఎవరికీ లేని భయం తమకెందుకు? గాలివానలూ, ఈ ప్రాంతాలకు కొత్తేమీ కావు. వారితోపాటే తాము. తాను ఇక్కడే, ఎలాగైనా ఇక్కడే ఉండాలి. 'దేశం

"అదేమిటమ్మా!" అప్పుడే పొలం నుంచి వచ్చిన తాత ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

"పంచాయితీవారు మొక్కలు నాటింది మన కోసమే కదూ తాతా! వాళ్ళు కూలీలను పెట్టి నీరు పోయించాలి కదా! ఎవరింటి ముందు మొక్కలకు వాళ్ళే నీళ్లు పోస్తే అవే పెరుగుతాయి కదూ తాతా! మట్టిలో పుట్టి మట్టిలో పెరగడం కాదు తాతా! ఈ మట్టికోసం మనం ఏం చేస్తున్నామో, ఏం చెయ్యాలో ఆలోచించాలి తాతా!"

ఆమె మాటలు ఆశ్చర్యంగా అనిపించాయి.

మట్టి చేతులు చూసుకుంది మంగ. పొలం నుంచి వచ్చి తాత తన మట్టిచేతులు తుడుచుకున్నాడు. పెరట్లో కలుపుమొక్కలు తీసిన ఆదిలక్ష్మిగారు మట్టిచేతుల వైపు చూసుకున్నారు.

"తాతా రేపటి నుండి పొలంపనులు నేనే చూసుకుంటాను. బడిలో పంతులమ్మగా చేరుతా! అమ్మని రమ్మని రాశా!"

నట్టింట్లో దీపంలా నిలబడిన మనవరాలిని ఆ ముసలి దంపతులు ఆప్యాయంగా చూసుకున్నారు.

- 'ఆంధ్రప్రదేశ్' మాస పత్రిక... ఏప్రిల్, 2002